

Nr 255.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående överlämnande till lantförsvaret av viss del av förra majorsbostället Gudhem nr 1—9 jämte Holmäng nr 1 Hulegård i Skaraborgs län i och för användning till remontdepå m. m.; given Stockholms slott den 18 april 1913.

Under åberopande av närlagda utdrag av statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgiva,

att av förra majorsbostället Gudhem nr 1—9 om 6 mantal jämte 1,2 mantal Holmäng nr 1 Hulegård i Skaraborgs län huvudgården må vid utgången av nu löpande arrendetid den 14 mars 1914 överlämnas till lantförsvaret för att användas till remontdepå; samt

att för anordnande av denna remontdepå m. m. må tagas i anspråk femtiotretusen sexhundra sextioåtta kronor av fjärde huvudtitelns allmänna besparingar.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

David Bergström.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 18 april 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Efter gemensam beredning inom lantförsvars- och jordbruksdepartementen yttrade chefen för förstnämnda departement, statsrådet Bergström, följande:

»Av arméns remontdepåer äro tre förlagda å kronoegendomarna Herrevadskloster, Utnäslöt och Frösö kungsgård, under det att två äro förlagda till enskilda personer tillhöriga jordegendomar vid Björnö i Kalmar län och Haby i Västergötland.

Chefens för
remonterings-
styrelsen
framställning
år 1911.

I skrivelse den 13 mars 1911 till kavalleriinspektören framhöll chefen för monteringsstyrelsen de olägenheter, som depåers inhysande hos enskilda måste medföra, samt anförde härom följande: »Jordägarnas

strävan är givetvis att av depån draga så stor inkomst som möjligt. Åtskilliga anordningar, särskilt med avseende på byggnader, stallinredning, stallgårdarnas stängsel och vägbanan m. m., bliva av provisorisk och ovaraktig beskaffenhet och underhållet bristfälligt. Då skörden blir mindre väl bärgad, söker naturligtvis jordägaren ändå att leverera gårdens alster till depån. Svårigheter uppstå att bereda depåns stallpersonal (hästskötarna) tjänliga bostäder. Allt sådant m. m. dylikt giver lätt anledning till meningsskiljaktigheter och slitningar mellan depåpersonalen, som skall stå på depåns intresse, och jordägare eller dennes ombud å andra sidan. Erforderliga förbättringar eller förändringar, t. ex. i depåns storlek, kunna icke utföras eller betinga kostnader, som vid en eventuell flyttning av depån kunna vara bortkastade. Tiden för depåns kvarstannande blir mer eller mindre oviss och en uppsägning kan riskeras vid tidpunkt, då svårigheter kanske möta att finna annat ställe, lämpligt med avseende på såväl dess belägenhet som beskaffenhet i övrigt.»

Chefen för remonteringsstyrelsen anmälde tillika, att arrendekontrakten i fråga om såväl Björnö som Haby utginge den 30 september 1913, och att egendomarnas ägare för fortsatt arrende fordrade större ersättning än förut; och då härtill kom, att byggnaderna vid Haby voro mycket bristfälliga samt jorden därstädes, enligt intyg från kemiska kontrollanstalten i Borås, befunnits alltför kalkfattig för att lämpa sig för uppfödande av en mängd hästar, avsedda att i depå utvecklas till hållbara krigshästar, föreslog chefen för remonteringsstyrelsen, att remontdepåerna vid Björnö och Haby skulle förflyttas till de staten tillhöriga domänerna respektive Ottenby på Öland och Gudhem i Västergötland.

Inspektören för kavalleriet ansåg sig på grund av sin trettonåriga erfarenhet såsom kavalleriinspektör kunna till alla delar vitsorda och bekräfta riktigheten av de uttalanden, vilka av chefen för remonteringsstyrelsen gjorts beträffande de stora olägenheter, som visat sig vara och enligt sakens natur i viss mån måste vara förenade med anordningen att inhysa remontdepåer å enskild person tillhörig egendom. Kavalleriinspektören framhöll, att statens remontdepåer borde förflyttas till staten tillhöriga jordegendomar. Härtill kom i föreliggande särskilda fall, vad Björnö beträffade, dels att en förlängning av kontraktet skulle medföra väsentligen försämrade villkor för staten, dels och framförallt, att jordägaren ej ville medgiva kontraktets förnyande för längre tid än fem år, så att remontdepån fortfarande komme att stå i en mycket ogynnsam och osäker ställning gent emot jordägaren samt alla

Kavalleriinspektörens yttrande över framställningen år 1911.

anordningar å gården för depån bleve av provisorisk och bristfällig natur. Vad åter vidkomme Haby, skulle visserligen även här, efter vad chefen för remonteringsstyrelsen anført, ett förnyat kontrakt medföra högre ersättningsvillkor för staten, men huvudskälen för en förflyttning från denna egendom vore dock såväl den otjänliga och kalkfattiga jordmänen som även och framför allt det ytterst bristfälliga och fallfärdiga skick, vari de för depån upplåtna byggnaderna befunne sig.

I stället för
Ottensby föreslås
Hossmo.

Sedan emellertid stuteriöverstyrelsen upplyst, att fråga förevar om Ottensbys upplåtande till statsstuteri, föreslog chefen för remonteringsstyrelsen, att Björnö remontdepå i stället skulle förflyttas till förra landshövdingebostället Hossmo sydväst om Kalmar.

Länsmyndig-
heternas
yttranden.

Länsstyrelsen i Kalmar län upplyste, att det ej finnes annan kronodomän i länet, som med hänsyn till belägenheten bättre än Hossmo lämpade sig till plats för en remontdepå, samt att egendomen ej behövde reserveras för något annat statsändamål.

Domänintendenten i Kalmar län ansåg, att Hossmo i fråga om jordmänen beskaffenhet väl lämpade sig för hästuppfödning, enär dess betesmarker under normal väderlek vore goda samt åkerjorden, vilken av nuvarande arrendatorn täckdikats och påförts rikligt med kalk, lämnade goda grässkördar och dessutom vore av sådan beskaffenhet, att densamma ej upp trampades under betesgången. Uppfödande av remonter hade också under många år med fördel bedrivits å Hossmo.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Skaraborgs län fann remontdepåns förflyttning från Haby till Gudhem vara ändamålsenlig och för det allmänna fördelaktig.

T. f. domänintendenten i Skaraborgs län ansåg, att Gudhem utan tvivel lämpade sig synnerligen väl för ifrågasatta ändamålet.

Domän-
styrelsens
yttrande.

Domänstyrelsen hade intet att erinra mot, att Hossmo och Gudhem upplätos på föreslaget sätt.

Arméförvalt-
ningens
förslag den 2
april 1912.

Arméförvaltningens intendentsdepartement uttalade i skrivelse den 2 april 1912 sin anslutning till den uppfattning, chefen för remonteringsstyrelsen gjort gällande rörande de stora olägenheter, som visat sig förenade med remontdepåernas inhysande å enskild person tillhörig egendom, och vilken uppfattnings riktighet inspektören för kavalleriet under hänvisning till en mångårig erfarenhet i frågan till alla delar vitsordat och bekräftat. Då avtalen rörande ifrågasatt depåer på sin tid träffats,

hade man ej haft någon erfarenhet i denna fråga, vadan de vidtagna åtgärderna till viss grad erhållit karaktären av försök, men de gångna åren torde till fullo hava ådagalagt, att de stridiga intressen, som enligt sakens natur alltid komme att finnas mellan jordägaren och kronan och vilka chefen för remonteringsstyrelsen närmare framhållit, ej låte sig utjämnas utan avsevärda slitningar, som alltid förorsakade olägenheter och lätt kunde medföra förluster för kronan.

Vore det således redan ur denna synpunkt ofördelaktigt att fortfarande förlägga en remontdepå å Björnö, framträdde olägenheten därav ännu mer genom det villkor, ägaren av Björnö gjort för ett eventuellt förnyat avtal, nämligen att kontraktstiden, som hittills omfattat tio år, skulle inskränkas till fem år, något som med nödvändighet skulle medföra, att anordningarna för remontdepån endast kunde bliva av mera provisorisk och därigenom otillfredsställande natur. Härtill komme slutligen, att jordägaren betingat sig väsentligt ökade förmåner utöver den för närvarande utgående ersättningen, varigenom kostnaderna för staten komme att höjas med omkring 4,000 kronor om året, varjämte med sannolikhet torde kunna antagas, att en ytterligare stegring efter de fem åren vore att förvänta, särskilt om vid denna tidpunkt någon annan plats för depån ej stode till buds, allt förhållanden, som gjorde, att Björnö ej lämpligen borde efter det nuvarande kontraktets utgång bibehållas såsom plats för remontdepå. Vad beträffade förslaget om remontdepåns förläggande till Hossmo, en åtgärd som av vederbörande myndigheter förordats, hade intendentsdepartementet intet att däremot erinra, när det genom den verkställda utredningen blivit ådagalagt, att såväl med hänsyn till hästuppfödandet i orten som till klimat och jordmån depån därstädes skulle erhålla en lämplig plats. Då härtill komme, att, enligt vad länsstyrelsen i Kalmar län anført, det i trakten ej torde finnas någon annan kronodomän, som med hänsyn till belägenheten för ändamålet lämpade sig bättre än Hossmo, och då depån på grund av ortens rika tillgång på lämpliga remonter borde bibehållas i trakten av Kalmar, torde mot förslaget intet vara att invända. Beträffande kostnaderna för depåns förläggande till Hossmo hade chefen för remonteringsstyrelsen beräknat, att de kostnader, som erfordrades på en gång för depåns ordnande, skulle uppgå till 95,633 kronor 30 öre samt de årliga kostnaderna till 5,657 kronor 41 öre eller omkring 200 kronor mindre än de nuvarande beteskostnaderna vid Björnö, varigenom sålunda en årlig besparing av nämnda belopp skulle uppstå. Mot dessa beräkningar hade intendentsdepartementet intet att erinra.

Anledningen till att Haby ej ansåges böra bibehållas vore huvudsakligen den, att jordmänen därstädes, såsom närmare framginge av intyg från kemiska kontrollanstalten i Borås, vore kalkfattig, varigenom den ej lämpade sig som betesmark för remonter, vartill komme att byggnaderna å gården, enligt intyg av byggmästaren P. N Dahlgren, vore underhaltiga och delvis i nästan fallfärdigt skick, ett omdöme vars riktighet intendentsdepartementet på grund av å platsen gjord inspektion vore i tillfälle att bestyrka. Beträffande återigen Gudhem vore denna egendom, som tillhörde kronan, sedan gammalt känd såsom ägande synnerligen lämplig jordmån för hästuppfödning, belägen som den vore på kalkgrund, varjämte byggnaderna fullt motsvarade behovet samt vore av sådan beskaffenhet, att de med fördel kunde inredas för remontdepån. De med anledning av depåns ändrade förläggning uppkommande kostnader för en gång uppginge till 53,398 kronor 22 öre samt de årliga kostnaderna till 7,000 kronor, vilket medförde en ökning i de nuvarande årliga kostnaderna med 1,680 kronor.

Beträffande de utgifter, som erfordrades på en gång för de ifrågasatta depåernas anordnande och vilka ovan beräknats till ett sammanlagt belopp av närmare 150,000 kronor, vore denna kostnad visserligen i och för sig betydande, men den uppvägdes dock av de fördelar, som depåernas förläggande till kronodomäner komme att medföra. Såsom redan förut framhållits, torde de olägenheter, som visat sig uppstå med remontdepåer, förlagda å enskild person tillhörig egendom, icke kunna övervinnas; och depåernas förläggande till kronodomäner skulle — vid det förhållandet att arméns övriga trenne remontdepåer redan vore förlagda å kronans egendomar — i föreliggande fall medföra, att arméns samtliga depåer härutinnan bleve likställda, och torde därför åtgärden även av denna anledning vara att förorda.

På grund av vad sålunda blivit anfört, hemställde intendentsdepartementet, det Kungl. Maj:t täcktes förordna,

att den för närvarande å Björnö förlagda remontdepån den 30 september 1913 förflyttades till förra landshövdingebostället Hossmo med Dunö i Kalmar län,

att arrenderätten till denna egendom från och med nämnda dag övertoges av remonteringsstyrelsen för återstående delen av löpande arrendeperiod eller till den 14 mars 1915, med de rättigheter och skyldigheter, som enligt nu gällande arrendekontrakt vore stadgade,

att vården och förvaltningen av egendomen efter den 14 mars 1915 överflyttades från domänstyrelsen till intendentsdepartementet,

att den för närvarande å Haby förlagda remontdepån den 30 september 1913 förflyttades till kronoegendomen Gudhem i Skaraborgs län,

att arrenderätten till denna egendom i vad anginge *huvudgården och utmarken Helle* från och med nämnda dag övertoges av remonteringsstyrelsen för återstående delen av löpande arrendeperiod, eller till den 14 mars 1914, med de rättigheter och skyldigheter, som enligt nu gällande arrendekontrakt vore stadgade,

att vårderna och förvaltningen av nämnda delar av egendomen efter den 14 mars 1914 överflyttades från domänstyrelsen till intendentsdepartementet,

att depåerna å Hossmo och Gudhem anordnades i överensstämmelse med vad chefen för remonteringsstyrelsen föreslagit, samt

att de genom ovan föreslagna förflyttningar på en gång uppkommande kostnader, ej överstigande ett sammanlagt belopp av etthundrafemtiotusen (150,000) kronor, skulle gäldas av befintliga reservationer under remonteringsanslaget.

Chefen för generalstaben ansåg förslaget, att statens samtliga remontdepåer skulle vara förlagda till kronodomäner, synnerligen väl grundat samt det föreslagna sättet för frågans lösning vara ur försvarssynpunkt tillfredsställande. Han tillstyrkte därför intendentsdepartementets framställning.

Chefens för
generalstaben
yttrande.

På given anledning inkom emellertid intendentsdepartementet med tvenne anbud beträffande depåernas kvarblivande å Björnö och Haby under ytterligare ett år efter den nuvarande arrendetidens utgång. Enligt dessa anbud hade priset för vinterration höjts från 76 öre till en krona vid Björnö och från 78 öre till 90 öre vid Haby, varjämte priset för sommarration vid Björnö höjts från 25 öre till 30 öre om dagen.

Beslut om
depåernas
kvarblivande
å nuvarande
egendomar
under ytter-
ligare ett år.

Genom nådigt brev den 24 maj 1912 bemyndigades intendentsdepartementet att på de i nyss nämnda anbud angivna villkor sluta avtal med vederbörande ägare om remontdepåernas bibehållande vid Björnö och Haby under ytterligare ett år, räknat från den 30 september 1913. I samma nådiga brev uppdrogs vidare åt intendentsdepartementet att inkomma med förnyat förslag rörande förflyttning av samma depåer.

Sådant förslag har nu inkommit och vidhålles däri, att Björnö remontdepå flyttas till Hossmo och Haby remontdepå till Gudhem.

Slutligt för-
slag.

Uppgifter
angående
Hossmo och
Gudhem.

Indragna landshövdingebostället Hossmo Nr 1 om $2\frac{3}{8}$ mantal med Dunö Nr 1, $\frac{1}{4}$ mantal, i Hossmo socken av Kalmar län är beläget omkring 10 kilometer sydväst om Kalmar. Enligt förteckning över de under domänstyrelsens förvaltning ställda, för statsverkets räkning utarrenderade kronoegendomar innehåller bostället 128,4530 hektar åker, 33,3460 hektar äng, 111,8230 hektar utägor samt 5,3295 hektar impedimenter. Taxeringsvärdet utgör 85,000 kronor. Egendomen är utarrenderad till den 14 mars 1915 mot en arrendesumma av 3,400 kronor årligen.

Förra majorsbostället Gudhem Nr 1—9 om 6 mantal jämte $\frac{1}{2}$ mantal Holmäng Nr 1 Hulegård i Gudhems socken av Skaraborgs län är beläget 0,9 mil från Falköping och innehåller 2,99 ar tomt och trädgård, 346,885 hektar åker, 96,958 hektar äng, 8,2030 hektar impedimenter och 109,9291 hektar avrösningsjord. Taxeringsvärdet är 196,000 kronor. Egendomen är utarrenderad till den 14 mars 1914 mot ett årligt arrende av 8,900 kronor. Gudhems församling har enligt nådigt brev den 1 december 1911 medgivits rätt att förvärva ett område om 3 hektar, att tillträdas den 14 mars 1914 eller dessförinnan å tid, varom överenskommelse kan träffas med vederbörande arrendator. Vid år 1912 företagen ny arrendeuppskattning hava uppskattningsmännen, med vilka Kungl. Maj:ts befallningshavaende instämt, föreslagit, att utskiftet Ingatorp med en areal av tillhoppa 1,7530 hektar åker och 0,5970 hektar äng och vallar samt dessutom skogsmark gränsande intill inägorna, ävensom torpet Warjamon eller Warjamad med en areal av tillhoppa 2,9480 hektar åker och 5,16 hektar äng och vallar måtte vid nu löpande arrendeperiods utgång säljas, därvid saluvärdet upptagits till respektive 1,500 och 2,750 kronor, samt att i händelse av förnyad utarrendering av egendomen i övrigt utgården Knype med en areal av tillhoppa 58,9930 hektar tomt och åker samt 1,1010 hektar äng och vallar jämte 0,37 hektar impediment måtte utarrenderas såsom en lott för sig, därför arrendeavgiften bestämts till 1,710 kronor med skyldighet för arrendatorn att uppföra en ny stallbyggnad mot ersättning av 4,068 kronor. För återstoden av egendomen såsom en arrendelott har beräknats ett arrendevärde av 7,150 kronor. Domänintendenten har, efter nyss nämnda arrendeuppskattningsförrättning, framhållit, att sex torp under egendomen, nämligen Östra och Västra Telacka, Krusekulle, Krösesten, Lyckorna och Vallen samt ett f. d. soldattorp, vilka ej ingå i de delar av egendomen, som skulle erfordras för depån, skulle antingen kunna försälas eller upplåtas under arrende direkt för statsverkets räkning, då de samtliga äro belägna vid egendomens yttergränser; dock borde Vallen avhysas och dess jord bibehållas vid huvudgården.

I fråga om Hossmo har chefen för remonteringsstyrelsen i slutliga förslaget anfört, att ett bibehållande av en remontdepå i Kalmartrakten alltjämt vore lämpligt och önskvärt för uppehållande av det därstädes blomstrande intresset för remontavel, varför trakten särskilt lämpade sig. Den nu å Hossmo befintliga betesmarken vore emellertid ej tillräcklig för depån, utan måste största delen av åkerarealen läggas i gräs. Från betet skulle undantagas dels torp och lägenheter, dels »huvudgården» med 34,30 hektar, inberäknat tomter, stallgårdar m. m. Under plog skulle här bibehållas ett mindre område, erforderligt dels för planteringsland åt depåns personal och dels med hänsyn till den arbetsstyrka, som vore nödvändig vid gården för vissa göromål — såsom underhåll av vägar, diken och stängsel m. m. — och som beräknats till två statkarlar och två par arbetshästar. Det vore emellertid erforderligt att förvärva ytterligare en beteshage om 28,70 hektar, tillhörig W. Francke å Binga. Då denna beteshage vore belägen inne bland Hossmo ägor och förmedlade förbindelsen med Dunö, skild från denna halvö blott av en smal vik, vilken på Dunö betande remonter helt säkert skulle taga sig över, vore betesrätten till beteshagen så gott som nödvändig för depån, varförutom den vore behöflig för att tillgodose behovet av bete. Därför borde betesrätten till denna mark förvärfvas åt kronan och härtill hade jordägaren enligt kontrakt förklarat sig villig mot en årlig avgift av 900 kronor. Omedelbart norr om nyss nämnda, Francke tillhöriga betesmark låge en till biskopsbostället Hossmo Nr 6 hörande äga om 18,86 hektar. Även denna borde förvärfvas åt depån, helst avskild från biskopsbostället, men någon uppgörelse härom hade icke kunnat förberedas, enär nytt arrende å bostället inginge den 14 mars 1914 och kontrakt härom ännu ej avslutats. Inberäknat båda dessa områden komme betesmarken att utgöra 7 hagar med en areal av sammanlagt 271,90 hektar, som syntes kunna lämna bete åt depåns 200 hästar under härför avsedd tid. Vad byggnaderna beträffade, vore dessa, med undantag för logbyggnaden, i allmänhet i gott stånd men otillräckliga för depåns behov, varför några till- och nybyggnader vore erforderliga.

Hossmo borde tillträdas redan den 1 oktober 1914, vilket nuvarande arrendatorn enligt kontrakt förklarat sig medgiva på villkor, bland andra, att han erhöle 3,700 kronor i avträde och 1,600 kronor i gottgörelse för ett stathus.

Kostnaderna en gång för alla beträffande Hossmo har chefen för remonteringsstyrelsen beräknat sålunda:

Chefens för
remonterings-
styrelsen
förevarande
framställning.

A. Ersättning till nuvarande arrendatorn:

i avträde	kronor	3,700: —
för ett stathus	»	1,600: —
för höstsädd (förslagsvis 7 hektar à 64 kr.)	»	450: —
för höstplöjning (förslagsvis 14 hektar à 14 kr.)	»	200: —
för gräsfrö till isåning under åren 1913 och 1914, förslagsvis	»	6,000: —
Summa kronor		11,950: —

B. Onera att erläggas hösten 1914	kronor	289: 30
röjning i beteshagarna, förslagsvis	»	500: —
anskaffning av för gården erforderliga inventarier, brandredskap m. m., enligt förslag	»	7,100: —
kostnader för depåns flyttning (förslagsvis)	»	500: —
Summa kronor		8,389: 30

C. Byggnader och stängsel enligt kostnadsförslag och ritningar kronor 74,000: —
Kostnaderna en gång för alla skulle alltså sammanlagt uppgå till kronor 94,339: 30.

Den årliga kostnaden i fråga om Hossmo har chefen för remonteringsstyrelsen beräknat sålunda:

arrende för Hossmo	kronor	3,400: —
» » Franckes hage	»	900: —
» » biskopsboställets hage, förslagsvis	»	400: —
Summa kronor		4,700: —

underhållskostnader:		
för byggnader, förslagsvis	kronor	900: —
» stängsel, »	»	300: —
Summa kronor		1,200: —

årliga kostnaden tillsammans » 5,900: —

Härtill komme utskylder. Dessa, som år 1911 utgått med 717 kronor 41 öre, uppvägdes dock av inkomsterna för utarrenderade torp och lägenheter samt ersättning för fiskerätten. Denna rätt hade förbemälda Francke erbjudit sig arrendera för 125 kronor årligen och ställt detta arrende som villkor för utarrendering av den honom tillhöriga beteshagen.

Å enskild egendom skulle betet sannolikt betinga i hyra minst 35 öre för varje häst och dag. Med beräkning av 100 hästar på bete i 75 dagar (1 juni—14 augusti) och 100 hästar i 92 dagar (1 juni—1 september) skulle avgiften för betet komma att uppgå till 5,845 kronor eller ungefär samma belopp som den beräknade årliga kostnaden, därest Hossmo upplätes.

I fråga om Gudhem har chefen för remonteringsstyrelsen anført, att detsamma vore beläget inom en ort, där hästavel bedreves i stor utsträckning, och att, om än denna företrädesvis omfattade uppfödning av kallblodiga arbetshästar, det dock funnes ett avsevärt intresse även för remontaveln, vilket icke kunde annat än uppmuntras av att en depå förlades dit. Jordmånen vid Gudhem vore belägen på kalkgrund och sedan gammalt känd såsom synnerligen lämplig för hästuppfödning. Byggnaderna å egendomen läte sig med fördel apteras för ändamålet. Enligt förslaget skulle av Gudhems nuvarande område utgården Knype samt även till gården hörande torp frånskiljas och endast huvudgården samt utmarken Helle upplätas till depån. För egofigurens och inhägnadens skull borde ett mindre jordutbyte ske med angränsande prästgård, vars ägor med en smal kil inträngde i Gudhems betesmark. I utbyte mot denna kil kunde lämnas motsvarande areal av bredvid liggande »Israelsgården» eller av »Wallen». Den del av Gudhem, som låge norr om gården, begränsad i väster av kyrkogården och i söder av vägen Gudhem—Espås, ungefär 37 tunnland, utmarken Helle omkring 60 tunnland samt del av »Israelsgården» och »Wallen» söder om betesmarken omkring 20 tunnland, eller tillsammans ungefär 120 tunnland, skulle av remonteringsstyrelsen utarrenderas; likaså torp, som kanske icke lämpligen borde frånskiljas gården. I övrigt skulle egendomen läggas i vall till betesmark, och komme denna att utgöra omkring 510 tunnland, indelad i 4 beteshagar. Med nuvarande arrendatorn skulle avtal träffas om isåning av betesmarkerna så mycket som lämpligen läte sig göra före den 14 mars 1914, vartill han förklarar sig villig. Av befintliga byggnader skulle till blivande arrendatorn av ovannämnda 120 tunnland upplätas:

nuvarande rättarebostaden med bredvidliggande uthus,
ett magasin,
del av ladugårdsbyggnaden,
en loge samt
arbetarbostäderna söder om gården.

Övriga byggnader skulle iordningställas för depån enligt upprättat förslag för en kostnad av 42,500 kronor. De läte sig med fördel apteras för ändamålet och vore härför tillräckliga, så att nybyggnader icke erfordrades utan blott inredning av redan befintliga lägenheter.

Med anmälan att nuvarande arrendatorn av Gudhem åtagit sig att mot åtnjutande av minskning i höstplöjningen ombesörja arbetet med isåning av gräsfrö har chefen för remonteringsstyrelsen beräknat kostnaderna för en gång sålunda:

A. till avträdande arrendatorn:

ersättning för byggnader.....	kronor	2,268: —
gräsfrö, förslagsvis.....	»	5,000: —
B. flyttningskostnader, förslagsvis	»	1,200: —
C. inventarier, brandredskap, förslagsvis.....	»	1,500: —
D. byggnader m. m. enligt kostnadsförslag	»	42,500: —
	Summa kronor	52,468: —

Chefen för remonteringsstyrelsen har vidare anført, att utgården Knype torde betinga ett arrende av 1,700 kronor och torpen 1,500 kronor, varjämte för de utarrenderade 120 tunnlanden torde kunna beräknas 1,200 kronor.

Då nuvarande arrendet för Gudhem i dess helhet utgjorde 8,900 kronor, återstode alltså 4,500 kronor. Med beräkning av 35 öre för betet för häst och dag och exempelvis 100 hästar under 75 dagar (1 juni—14 augusti) och 100 hästar under 92 dagar (1 juni—1 september), skulle kostnaden vid en förhyrd depå för betet uppgå till 5,845 kronor eller 1,345 kronor mera än arrendet av Gudhem.

De årliga kostnaderna beräknades bliva:

arrende för Gudhem	kronor	4,500: —
underhållskostnader, förslagsvis	»	1,500: —
utskylder, förslagsvis	»	1,000: —
	Summa kronor	7,000: —

Kavalleriinspektörens yttrande.

Inspektören för kavalleriet har tillstyrkt den föreslagna förflyttningen.

Arméförvaltningens förvarande framställning.

Arméförvaltningen har i skrivelse den 14 oktober 1912 åberopat de anförda motiven för förflyttning och anført, att beträffande de kostnader, som genom förflyttningen skulle på en gång vid depåernas an-

ordnande uppstå, så beräknades dessa i det förra förslaget komma att belöpa sig till

vid Hossmo.....	kronor	95,633: 30
» Gudhem	»	53,398: 22
Summa kronor		149,031: 52

I nu föreliggande förslag vore kostnaderna beräknade till

vid Hossmo.....	kronor	94,339: 30
» Gudhem	»	52,468: —
Summa kronor		146,807: 30

vadan en minskning av sammanlagt kronor 2,224: 22 uppkommit, eller

vid Hossmo.....	kronor	1,294: —
» Gudhem	»	930: 22
Summa kronor		2,224: 22

Vid Hossmo hade denna minskning kunnat uppstå, oaktat kostnaden för byggnader och stängsel, såsom närmare framginge av förslaget, beräknats 2,000 kronor högre än förut, på grund därav att avträdet för arrendet nedgått från 6,700 till 3,700 kronor, beroende på att arrendet nu komme att avträdas ett år senare än förut varit fallet.

Vid Gudhem hade minskningen kunnat erhållas på den grund, att ersättningen till arrendatorn omfattade inlösen endast av honom tillhöriga byggnader, under det att, i motsats till vad enligt förra förslaget varit avsett, något avträde för andra byggnader ej komme i fråga, enär det nuvarande arrendet utginge redan den 14 mars 1914 eller vid samma tidpunkt, då detsamma enligt förslaget borde på monteringsstyrelsen överlåtas. Härigenom hade 2,800 kronor kunnat sparas, men då, såsom närmare framginge av förslaget, en del ökade kostnader beräknats uppkomma beträffande byggnader m. m., hade den totala minskningen ej blivit mer än 930 kronor 22 öre.

Beträffande de vid depåerna beräknade *årliga* kostnaderna, vilka upptagits till samma belopp, som enligt det förra förslaget, hänvisade arméförvaltningen till vad i förslaget av chefen för monteringsstyrelsen härom blivit anført.

Såsom ovan franhållits beräknades de kostnader, som på en gång skulle erfordras för depåernas anordnande, till 146,807 kronor 30 öre,

och inginge i denna summa kostnad för ritningar, förslag, resor och oförutsedda utgifter till respektive 4,236 kronor 64 öre och 2,319 kronor 25 öre eller sammanlagt 6,555 kronor 89 öre.

Denna summa syntes dock särskilt i en tid av stigande konjunkturen och då en hel del utgifter kunnat beräknas endast förslagsvis vara för låg, varför arméförvaltningen ansåge, att densamma borde ökas med omkring 3,000 kronor, varigenom förslaget i sin helhet skulle komma att belöpa sig till i runt tal 150,000 kronor eller samma belopp, som enligt förra förslaget vore beräknat.

Såsom ovan blivit framhållet, vore detta belopp i förra förslaget beräknat att kunna bestridas av de under remonteringsanslaget befintliga reservationer i överensstämmelse med vad arméförvaltningen i skrivelse den 8 november 1910 till Kungl. Maj:t anmält. Denna beräkning vore dock uppgjord under förutsättning, att de av arméförvaltningen föreslagna beräkningsgrunderna beträffande anslaget för 1913 godkänts, vilket emellertid ej blivit fallet, enär bland annat medelpriset å inköpta remonter satts 25 kronor lägre än vad arméförvaltningen ifrågasatt, varjämte priset å utrangerade hästar höjts med 35 kronor utöver arméförvaltningens beräkning, varigenom det för 1913 beviljade anslaget i dessa delar blivit $(22,375 + 26,125 =)$ 48,500 kronor eller i runt tal 50,000 kronor lägre än vad arméförvaltningen beräknat.

Vid 1912 års ingång hade å remonteringsanslaget funnits en behållning av 471,776 kronor 46 öre, men då enligt Kungl. Maj:ts och Riksdagens beslut härav för 1913 års statsreglering skulle användas 350,125 kronor, kunde behållningen med hänsyn till andra framtida behov ej räknas högre än till i runt tal 121,000 kronor. Visserligen vore det antagligt, att under såväl år 1912 som år 1913 besparingar komme att å anslaget uppstå därigenom, att de till 9 procent av stambästandet beräknade ersättningsremonterna icke till fullo uttoges, men å andra sidan komme dessa besparingar sannolikt att till ej ringa del behöva tagas i anspråk till följd av de osedvanligt höga furagepris, som under år 1912 varit rådande och vilka beträffande havren syntes komma att fortfara även under år 1913.

Under dessa förhållanden tilltrorde arméförvaltningen sig ej numera föreslå, att den ifrågavarande utgiften på 150,000 kronor skulle helt och hållet bestridas av reservation under remonteringsanslaget, utan torde nödig försiktighet bjuda, att från nämnda besparingar anvisades endast 100,000 kronor samt att återstående 50,000 kronor — motsvarande det belopp, varmed anslagets ställning, i motsats till vad som beräknats, försämrats — av Riksdagen beviljades för ändamålet.

På grund av vad sålunda blivit anført, har arméförvaltningen i underdånighet hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes med gillande av nu överlämnade förslag

dels hos Riksdagen utverka att för ändamålet i fråga beviljas ett belopp av 150,000 kronor, att med 100,000 kronor utgå från befintlig reservation under remonteringsanslaget samt med 50,000 kronor från särskilt anvisade medel,

dels ock förordna

att den för närvarande å Björnö förlagda remontdepån den 30 september 1914 förflyttas till förra landshövdingebostället Hossmo med Dunö i Kalmar län,

att arrenderätten till denna egendom från och med nämnda dag övertages av remonteringsstyrelsen för återstående delen av löpande arrendeperiod eller till den 14 mars 1915, med de rättigheter och skyldigheter, som enligt nu gällande arrendekontrakt äro stagade,

att vårdn och förvaltningen av egendomen efter den 14 mars 1915 överflyttas från domänstyrelsen till arméförvaltningens intendentsdepartement,

att den för närvarande å Haby förlagda remontdepån den 30 september 1914 förflyttas till kronoegendomen Gudhem i Skaraborgs län,

att vårdn och förvaltningen av denna egendom i vad angår huvudgården och utmarken Helle från och med den 14 mars 1914 överflyttas från domänstyrelsen till arméförvaltningens intendentsdepartement, samt

att depåerna anordnas i enlighet med vad chefen för remonteringsstyrelsen föreslagit.

Sedan numera chefen för domänstyrelsen varit i tillfälle att besöka egendomen Gudhem, har domänstyrelsen uttalat, att ehuru densamma är en synnerligen god jordbruksegendom, vilken kunde vara av stort intresse för statens domänväsende att behålla såsom sådan, har styrelsen likväl, därest egendomen till nu ifrågavarande delar prövas vara erforderlig för det av chefen för remonteringsstyrelsen föreslagna ändamålet, icke annat att i anledning därav erinra, än att egendomen bör övertagas redan den 14 mars 1914 eller samtidigt med utlöpanDET av innevarande arrendeperiod. Under förutnämnda förutsättning har domänstyrelsen ej heller velat motsätta sig framställningen, i vad densamma angår egendomen Hossmo, men har dock velat framhålla, att för denna egendoms tillträDande den 30 september 1914 är nödigt, att vederbörande arrendators medgivande erhålles, för så vitt sådant ej redan

Nytt yttrande
av domän-
styrelsen.

utverkats. Emellertid har domänstyrelsen i detta sammanhang meddelat, att styrelsen, för den händelse föreliggande förslag ej skulle kunna förverkligas, gått i författning om vidtagande av de åtgärder, som med anledning av egendomarnas förestående arrendeledighet äro påbudna i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärva egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar. Särskilt vad Gudhem beträffar, har domänstyrelsen, med anledning av ingångna framställningar om förvärvande av egna hem å egendomen, funnit, att till bildande av sådana äro egendomens torp och lägenheter ävensom utmarken Helle lämpliga, samt uppdragit åt vederbörande att härutinnan uppgöra fullständiga förslag.

Departements-
chefen.

Då enligt vad jag inhämtat ägaren av Björnö uti den 17 april 1913 avgivet anbud, som är för honom bindande till den 15 maj 1913, utfäst sig att på villkor, vilka intendentsdepartementet funnit antagliga, till remontdepå upplåta denna egendom på ytterligare tio år, anser jag mig icke böra tillstyrka den föreslagna förflyttningen från Björnö.

Vad däremot Haby angår, har i ärendet blivit upplyst, att jordmännen därstädes icke rätt väl lämpar sig för hästars uppfödande, och jag instämmer med myndigheterna däruti, att den nu vid Haby befintliga remontdepån bör flyttas därifrån och förläggas till kronan tillhörig domän.

Ehuru det av i ärendet hörda myndigheter uppgivits, att förra majorsbostället Gudhem fullt lämpar sig för uppfödande av hästar, lämnar dock den förebrakta utredningen icke svar på frågan, huruvida icke någon annan kronodomän i Västergötland skulle i ännu högre grad lämpa sig för samma ändamål. Då domänstyrelsen ansett, att det skulle kunna vara av intresse för staten att behålla Gudhem såsom jordbruks-egendom, har jag därför ifrågasatt, huruvida icke någon av de likaledes i Västergötland belägna kronodomänerna Öresten och Örby Bossgård skulle kunna tagas i anspråk för ändamålet. De upplysningar, jag erhållit angående jordmåneu vid dessa egendomar, giva dock vid handen, att Gudhem är att föredraga.

Arméförvaltningen likasom chefen för monteringsstyrelsen har föreslagit, att av Gudhem endast huvudgården med utmarken Helle skulle tagas i anspråk för depån, dock att Helle skulle, jämte viss del av huvudgården, för depåns räkning utarrenderas. Då emellertid domänstyrelsen funnit Helle lämplig till bildande av egna hem, synes mig endast själva huvudgården böra vid nu löpande arrendetidens utgång den 14 mars 1914 överflyttas och det däremot böra på föredragning av chefen för jordbruksdepartementet avgöras, huru övriga delar av egendomen lämpligen skola för tiden därefter disponeras.

Enligt chefens för remonteringsstyrelsen beräkning skulle de av förflyttningen till Gudhem förorsakade kostnaderna för en gång uppgå till 52,468 kronor, därav för byggnadsarbeten 42,500 kronor. På min begäran har fortifikationsdepartementet särskilt granskat byggnadskostnaderna samt härvid funnit dessa böra ökas med 1,200 kronor. Kostnaderna för en gång skulle härigenom komma att uppgå till 53,668 kronor.

Uti skrivelse den 17 april 1913 har intendentsdepartementet anmält, att, enligt vad det numera visat sig, reservationen å remonteringsanslaget uppgår till endast omkring 25,000 kronor, varjämte departementet förklarat sig numera anse, att densamma icke lämpligen bör tagas i anspråk för gäldande av någon del av de med förflyttningen förenade kostnader. Vid sådant förhållande torde förutnämnda belopp 53,668 kronor böra utgå från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar, vilka därtill lämna tillgång.

Vad slutligen angår de av chefen för remonteringsstyrelsen beräknade årliga kostnaderna, anhåller jag få framhålla, att bland dem icke upptagits ränta eller amortering å byggnadskostnader och andra dylika utgifter. Därest så sker, torde visserligen den föreslagna flyttningen till Gudhem visa sig vara ur ekonomisk synpunkt mindre fördelaktig än chefen för remonteringsstyrelsen antagit, men, såsom förut blivit anført, har jordmånens beskaffenhet, vartill härvidlag måste tagas mycken hänsyn, ansetts böra vara framförallt bestämmande vid utredningen av denna fråga.

Jag hemställer alltså, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgiva,

att av förra majorsbostället Gudhem Nr 1—9 om 6 mantal jämte $\frac{1}{2}$ mantal Holmäng Nr 1 Hulegård i Skaraborgs län huvudgården må vid utgången av nu löpande arrendetid den 14 mars 1914 överlämnas till lantförsvaret för att användas till remontdepå; samt

att för anordnande av denna remontdepå m. m. må tagas i anspråk femtiotretusen sexhundra sextioåtta kronor av fjärde huvudtitelns allmänna besparingar.»

Till denna departementschefens av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall; och skulle till Riksdagen avlätas proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

Kurt Belfrage.